

KOMPETENCIJE ZA DEMOKRATSKU KULTURU

Živjeti zajedno kao jednaki
u kulturno raznolikim
demokratskim društvima

Sažetak

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

KOMPETENCIJE ZA DEMOKRATSKU KULTURU

Živjeti zajedno kao jednaki
u kulturno raznolikim
demokratskim društvima

Sažetak

The opinions expressed in this work are the responsibility of the authors and do not necessarily reflect the official policy of the Council of Europe.

All requests concerning the reproduction or translation of all or part of the document should be addressed to the Directorate of Communication (F-67075 Strasbourg Cedex or publishing@coe.int).

Cover photo: © Shutterstock
Cover design: Documents and Publications Production Department (SPDP), Council of Europe

Layout: Documents and Publications Production Department (SPDP), Council of Europe

Council of Europe Publishing
F-67075 Strasbourg Cedex
<http://book.coe.int>

© Council of Europe, July 2016
Printed at the Council of Europe

Sažetak

U ovom dokumentu opisuje se konceptualni model kompetencija koje učenici trebaju steći ako će na efikasan način učestvovati u kulturi demokratije i mirno živjeti zajedno sa drugima u kulturno raznolikim demokratskim društvima. Model je namjenjen da se koristi u svrhu informisanja donošenja odluka i planiranja u obrazovanju, pri čemu će se pomoći da obrazovni sistemi budu u funkciji pripreme učenika za život kao kompetentnih demokratskih građana.

Dokument je podijeljen na sedam poglavlja.

U prvom poglavlju navodi se obrazovna svrha modela kompetencija. U ovom se poglavlju također opisuje i zašto se umjesto riječi „demokratija“ u ovom kontekstu koristi fraza „kultura demokratije“, odnosno to se čini da bi se naglasila činjenica da dok demokratija ne može postojati bez demokratskih institucija i zakona te institucije ne mogu djelovati nit se zakoni mogu primjenjivati u praksi ako nisu utemeljeni na kulturi demokratije, odnosno, na demokratskim vrijednostima, stavovima i praksama. U prvom poglavlju se opisuje i međusobna zavisnost kulture demokratije i interkulturalnog dijaloga u kulturno raznolikim društvima, odnosno interkulturalni dijalog je u takvim društvima neophodan da se osigura uključenost svih građana u demokratske razgovore, rasprave i promišljanja.

U drugom i trećem poglavlju opisuju se neke od povezanih pretpostavki koje leže u osnovi ovog modela. U drugom poglavlju se opisuju pretpostavke da dok je neophodno da građani steknu niz kompetencija kako bi efikasno učestvovali u kulturi demokratije, te kompetencije nisu dovoljne da bi došlo do pomenutog učešća, jer su za demokratsko učešće potrebne odgovarajuće institucionalne strukture. Drugim riječima, i kompetencije i demokratske institucije su neophodne da se podrži kultura demokratije. Osim toga, za demokratsko učešće svih građana jednog društva potrebne su mjere za rješavanje društvene nejednakosti i strukturalnih nedostataka. U nedostatku ovakvih mjera članovi ugroženih grupa će u demokratskim procesima biti marginalizirani, bez obzira na to na kom su nivou njihove demokratske kompetencije.

U trećem poglavlju se opisuje koncept 'kulture' kojeg model kompetencija pretpostavlja. Sve kulture su u sebi heterogene, osporavane, dinamične i stalno se mijenjaju, i svi ljudi nastanjuju brojne kulture koje međusobno djeluju na složene načine. U ovom poglavlju se razmatra i koncept 'interkulturalnog'. Predlaže se da interkulturalne situacije nastaju kada pojedinac drugog pojedinca ili grupu opaža kao nekoga ko je kulturno drugačiji od njega samog. Interkulturalni dijalog je zato definisan kao dijalog koji se odvija između pojedinaca ili grupa koji sebe doživljavaju kao nekoga ko je drugačije kulturne pripadnosti od drugog. Uočeno je da interkulturalni dijalog, iako veoma važan za poticanje tolerancije i unaprijeđivanje društvene kohezije u kulturno različitim društvima, u nekim situacijama može biti veoma zahtjevan i težak.

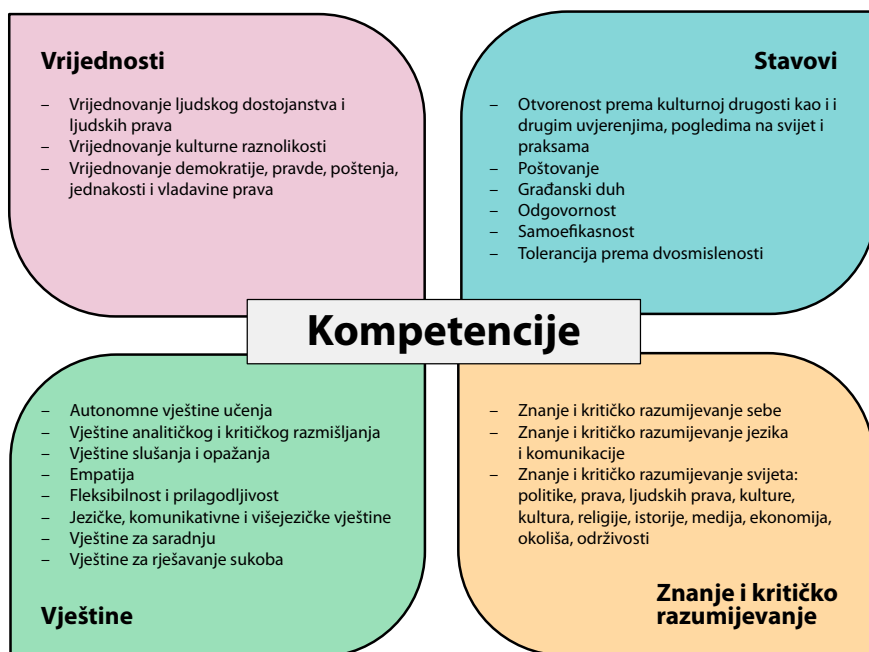
U četvrtom poglavlju se zatim izlaže koncept 'kompetencije' koji se koristi u modelu. Demokratska i interkulturalna kompetencija se definiše kao sposobnost da se mobilišu i koriste odgovarajuće vrijednosti, stavovi, vještine, znanje i/ili razumijevanje kako bi se na odgovarajući način i efikasno odgovorilo na zahtjeve, izazove i mogućnosti koje predstavljaju demokratske i interkulturalne situacije. Kompetencija se tretira kao dinamičan proces u kojem kompetentan pojedinac na aktivan i prilagodljiv način mobilizuje i koristi grupe psiholoških resursa da bi odgovorio na nove okolnosti koje se pojavljuju.

U četvrtom poglavlju se opisuje i način na koji se, osim pomenutog globalnog i holističkog korištenja pojma 'kompetencija' (jednina), pojam 'kompetencije' (množina) koristi u ovom dokumentu da označi određene pojedinačne resurse (npr. određene vrijednosti, stavove, vještine, znanja i razumijevanja) koji se mobiliziraju i koriste u stvaranju kompetentnog ponašanja. Drugim riječima, kompetencija se, u ovom slučaju, sastoji od odabira, aktiviranja i organizacije kompetencija i primjene tih kompetencija na konkretne situacije na jedan koordiniran, prilagodljiv i dinamičan način.

U petom poglavlju se opisuje radni metod korišten da se odrede konkretne kompetencije koje će se uvrstiti u postojeći model. Značajna karakteristika modela je ta da on nije napravljen ni iz čega. Umjesto toga je utemeljen na sistematičnoj analizi postojećih konceptualnih shema demokratske kompetencije i interkulturalne kompetencije. Urađena je provjera kojom je utvrđena 101 takva shema. Svaka od pomenute 101 shema je rasčlanjena da bi se utvrdile sve pojedinačne kompetencije koje su u njima sadržane nakon čega su te kompetencije grupisane u srodne skupine. Time je utvrđeno 55 mogućih kompetencija koje se mogu uvrstiti u model. Kako bi se pomoglo u skraćivanju ovog spiska kompetencija te se dobio praktičan spisak s kojim se može lakše raditi, korišten je skup načelnih kriterija i pragmatičnih razmatranja da se utvrde ključne kompetencije koje je trebalo uvrstiti u ovaj model.

Primjenom pomenutih kriterija i razmatranja utvrđeno je 20 kompetencija koje treba uvrstiti u model, odnosno tri skupa vrijednosti, šest stavova, osam vještina i tri grupe znanja i kritičkog razumijevanja. Ove su kompetencije korištene da se napravi model. Potom je pripremljen nacrt dokumenta sa opisom modela i dostavljen u sklopu procesa međunarodnih konsultacija koje su obuhvatale stručnjake iz akademske zajednice, stručnjake iz obrazovanja i kreatore politika. U odgovorima dobijenim u pomenutim konsultacijama dati model je potvrđen, ali je isto tako dat i niz veoma korisnih informacija. Te su informacije iskorištene da se utanače detalji modela kao i da se usmjeri pisanje ovog dokumenta.

20 kompetencija obuhvaćenih modelom kompetencija za demokratsku kulturu

U šestom poglavlju se u cijelosti opisuje dobijeni model na način što su pobrojane i opisane konkretne vrijednosti, stavovi, vještine, znanja i kritičko razumijevanje koji pojedincu omogućavaju da efikasno i na odgovarajući način učestvuje u kulturi demokratije. Model je u obliku dijagrama rezimiran na slici 1 gore u tekstu dok je cjelokupan spisak od 20 kompetencija zajedno sa kratkim opisom svake od njih dat u prikazu niže u tekstu.

U sedmom poglavlju, kojim se ovaj dokument završava, naznačava se da postoje dvije nade za ovaj model i to da će on biti od koristi za donošenje odluka i planiranje na polju obrazovanja kao i da će pomoći u osnaživanju mladih kao autonomnih društvenih aktera sposobnih da izaberu i rade na ostvarivanju svojih sopstvenih ciljeva u životu u sklopu okvira kojeg pružaju demokratske institucije kao i u sklopu poštivanja ljudskih prava.

U Dodatku A dat je spisak izvora za 101 shemu kompetencija koja je provjerena kroz projekat. U Dodatku B je dat spisak 55 mogućih kompetencija koje su utvrđene u pomenutoj 101 shemi, dok se u Dodatku C daju određeni prijedlozi za dodatno štivo osim onoga koje je pobrojano u referencama u Dodatku A.

Kratak spisak kompetencija koje pojedincu omogućavaju da efikasno i na odgovarajući način učestvuje u kulturi demokratije

Vrijednosti

Vrijednovanje ljudskog dostojanstva i ljudskih prava

Ova vrijednost je zasnovana na općem uvjerenju da je svako ljudsko biće jednako vrijedno, ima jednako dostojanstvo, ima pravo na jednako poštovanje, kao i pravo na isti skup ljudskih prava i temeljnih sloboda, te da se tako treba prema njemu i odnositi.

Vrijednovanje kulturne raznolikosti

Ova vrijednost je zasnovana na općem uvjerenju da druge kulturne pripadnosti, kulturnu promijenjivost i raznolikost, te pluralizam pogleda, gledišta i praksi treba uvažavati i njegovati i na njih pozitivno gledati.

Vrijednovanje demokratije, pravde, poštenja, jednakosti i vladavine prava

Ovaj skup vrijednosti je zasnovan na općem uvjerenju da društva treba da funkcionišu i da se ravnaju prema demokratskim procesima kojima se poštuju principi pravde, poštenja, jednakosti i vladavine prava.

Stavovi

Otvorenost prema kulturnoj drugosti kao i drugim uvjerenjima, pogledima na svijet i praksama

Otvorenost je stav prema ljudima za koje se smatra da su drugačije kulturne pripadnosti od sopstvenih ili stav prema uvjerenjima, pogledima na svijet i praksama koje se razlikuju od sopstvenih. Otvorenost obuhvata osjetljivost ka, radoznalost o i spremnost da se uđe u interakciju sa drugim ljudima i drugim pogledima na svijet.

Poštovanje

Poštovanje se sastoji od pozitivnog pogleda i cijenjenja nekoga ili nečega na osnovu prosudbe da imaju bitan značaj, zaslužnost ili vrijednost. Imanje poštovanja prema drugim ljudima koji se vide kao ljudi drugačije kulturne pripadnosti ili sa drugačijima uvjerenjima, mišljenjima ili praksama od sopstvenih je od suštinske važnosti za efikasan interkulturalni dijalog i kulturu demokratije.

Građanski duh

Građanski duh je stav prema zajednici ili društvenoj grupi kojoj neko pripada a koja je veća od neposrednog kruga sopstvene porodice i prijatelja. Obuhvata osjećaj pripadnosti zajednici, svijest o drugim ljudima u zajednici, svijest o uticajima sopstvenog djelovanja na te ljude, solidarnost sa drugim članovima zajednice i osjećaj građanske dužnosti prema zajednici.

Odgovornost

Odgovornost je stav prema sopstevnom djelovanju. Obuhvata razmišljanje o sopstvenim radnjama, stvaranje namjera o tome kako djelovati na moralno odgovarajući način, svjesno vršenje tih radnji i smatranje sebe odgovornim za ishode tih radnji.

Samoeфикаsnost

Samoeфикаsnost je stav prema sebi. Obuhvata pozitivno vjerovanje u sopstvenu sposobnost da se poduzmu radnje koje su potrebne za postizanje određenih ciljeva, te pouzdanje da se mogu razumijeti pitanja, odabrati odgovarajuće metode za izvršavanje zadataka, uspješno prevazići prepreke i napraviti razlika u svijetu.

Tolerancija prema dvosmislenosti

Tolerancija prema dvosmislenosti je stav prema situacijama koje su neizvjesne i predmet brojnih protivrječnih tumačenja. Obuhvata pozitivno ocjenjivanje takvih vrsta situacija i njihovo rješavanje na konstruktivan način.

Vještine

Autonomne vještine učenja

Autonomne vještine učenja su vještine potrebne da se obavlja, organizira i ocijeni sopstveno učenje u skladu sa sopstvenim potrebama, na način koji se samostalno odredi, bez poticanja od strane drugih.

Vještine analitičkog i kritičkog razmišljanja

Vještine analitičkog i kritičkog razmišljanja su vještine potrebne da se analizira, ocijeni i da se donese mišljenje o materijalima bilo koje vrste (npr. tekstovima, argumentima, tumačenjima, pitanjima, događajima, iskustvima, itd.) na sistematičan i logičan način.

Vještine slušanja i opažanja

Vještine slušanja i opažanja su vještine potrebne da se primijeti i razumije ono što se govori i kako se govori, te da se primijeti i razumije neverbalno ponašanje drugih ljudi.

Empatija

Empatija je skup vještina potrebnih da se razumiju i da se poveže sa mislima, uvjerenjima i osjećanjima drugih ljudi te da se svijet vidi iz perspektive drugih ljudi.

Fleksibilnost i prilagodljivost

Fleksibilnost i prilagodljivost su vještine potrebne da se prilagode i uredi sopstvene misli, osjećanja ili ponašanja tako da se može efikasno i na odgovarajući način odgovoriti na nove kontekste i situacije.

Jezičke, komunikativne i višejezičke vještine

Jezičke, komunikativne i višejezičke vještine su vještine potrebne da se efikasno i na odgovarajući način komunicira sa drugim ljudima koji govore

isti ili neki drugi jezik, te da se djeluje kao posrednik između onih koji govore različitim jezicima.

Vještine za saradnju

Vještine za saradnju su vještine potrebne da se sa drugima uspješno učestvuje u zajedničkim aktivnostima, zadacima i poduhvatima i da se drugi ohrabre da sarađuju kako bi se mogli postići ciljevi grupe.

Vještine za rješavanje sukoba

Vještine za rješavanje sukoba su vještine potrebne da se pozabavi, vodi i sukob riješi na miran način i to tako što se sukobljene strane usmjeravaju ka optimalnim rješenjima koja su prihvatljiva za sve strane.

Znanje i kritičko razmišljanje

Znanje i kritičko razumijevanje sebe

To obuhvata znanje i kritičko razumijevanje sopstvenih misli, uvjerenja, osjećanja i motivacija, te sopstvene kulturne pripadnosti i pogleda na svijet.

Znanje i kritičko razumijevanje jezika i komunikacije

To obuhvata znanje i kritičko razumijevanje društveno pogodnih verbalnih i neverbalnih komunikativnih konvencija koje djeluju u jeziku, odnosno jezicima kojima se govori, učinaka koje različiti stilovi komunikacije mogu imati na druge ljude, kao i načina na koji svaki jezik na jedinstven način izražava značenja zajednička kulturi.

Znanje i kritičko razumijevanje svijeta

To obuhvata veliki i složen skup znanja i kritičkog razumijevanja u različitim oblastima uključujući politiku, pravo, ljudska prava, kulturu, kulture, religije, istoriju, medije, ekonomije, okoliš i održivost.

Savremena društva u Evropi se suočavaju sa brojnim izazovima, uključujući sve manji stepen odaziva birača na izbore, povećano nepovjerenje u političare, veliki stepen krivičnih djela mržnje, netrpeljivost i predrasude prema manjinskim etičkim i vjerskim grupama, te sve veći stepen podrške nasilnom ekstremizmu. Ovi izazovi su prijatniji legitimnosti demokratskih institucija i mirnom suživotu unutar Evrope.

Formalno obrazovanje je izuzetno važan alat koji se može koristiti za rješavanje pomenutih izazova. Odgovarajuće obrazovne ulazne informacije i prakse mogu povećati demokratsku angažovanost, umanjiti netrpeljivost i predrasude, te smanjiti podršku nasilnom ekstremizmu. Da bi se, međutim, ovi ciljevi postigli, obrazovni radnici moraju jasno razumijeti demokratske kompetencije na koje, kao na ciljane, nastavni plan i program treba biti usmjeren.

Vijeće Evrope je napravilo novi konceptualni model kompetencija koje su građanima potrebne da učestvuju u demokratskoj kulturi i da mirno žive zajedno sa drugima u kulturno raznolikim društvima. Model je proizvod intenzivnog rada tokom perioda od dvije godine te je dobio veliku potvrdu tokom međunarodnih konsultacija sa vodećim stručnjacima iz obrazovanja. Model pruža čvrst konceptualni temelj za budući razvoj nastavnih planova i programa, pedagogija i procjena „obrazovanja za demokratsko građanstvo i ljudska prava“.

Ova brošura sadrži sažetak *Kompetencija za demokratsku kulturu* radi brže i lakše reference. Cijeli tekst se može pronaći u publikaciji Vijeća Evrope ISBN 978-92-871-8237-1

www.coe.int

Vijeće Evrope je glavna organizacija za zaštitu ljudskih prava na kontinentu. Od njegovih 47 država članica, 28 su istovremeno i članice Evropske unije. Sve države članice Vijeća Evrope su potpisale Evropsku konvenciju o ljudskim pravima, sporazum koji ima za cilj da zaštiti prava čovjeka, demokratiju i pravnu državu. Evropski sud za ljudska prava kontroliše implementaciju Konvencije u državama članicama.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE